

Regjeringens handlingsplan

**Kvinner, fred og sikkerhet
(2023-2030)**

Innholdsfortegnelse

Innledning: Kvinner, fred og sikkerhet	3
Innsatsområder:	4
1. Fredsprosesser og gjennomføring av fredsavtaler	4
Freds- og forsoningsprosesser	4
Gjennomføring av fredsavtaler	6
2. Sikkerhetspolitikk og operasjoner	7
Kjønnsperspektivet i sikkerhetssektoren	7
Forebygging og bekjempelse av seksualisert vold i konflikt	9
Forebygging og bekjempelse av radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme	11
Kvinner og klima, fred og sikkerhet	12
3. Humanitær innsats, beskyttelse av sivile og menneskerettigheter	15
Kjønnsperspektivet i humanitær respons	15
Kjønnsperspektivet og beskyttelse av befolkningen nasjonalt	16
Kvinner og konflikt: beskyttelse og asylpolitikk	16
Kvinnelige menneskerettighetsforvarere	17
Gjennomføring av handlingsplanen	19

Innledning: Kvinner, fred og sikkerhet

Kvinner, fred og sikkerhet¹ er en sentral del av norsk innsats for fred og sikkerhet. Denne nye handlingsplanen er Norges femte nasjonale handlingsplan, og bygger på erfaringene fra de foregående handlingsplanene. Planen viderefører flere av hovedinnsatsområdene hvor Norge har en særlig mulighet til å fremme kvinner, fred og sikkerhet internasjonalt, men reflekterer også at behovet for nasjonal gjennomføring av kvinner, fred og sikkerhetsagendaen i vårt eget beredskaps- og sikkerhetsarbeid blir stadig viktigere.

Siden forrige handlingsplan ble lansert i 2019 har verden endret seg på mange måter. Konsekvensene av den globale COVID-19-pandemien, effektene av globale klimaendringer, NATOs uttrekk fra Afghanistan og ikke minst Russlands angrepskrig mot Ukraina har hatt betydning for hvordan Norge arbeider for internasjonal fred og sikkerhet. Norges erfaringer som medlem av FNs sikkerhetsråd i 2021-2022, hvor kvinner, fred og sikkerhet var blant fire tematiske hovedprioriteringer², har også preget hvordan Norge arbeider med agendaen i multilaterale fora.

De siste årenes utvikling har vist at det fremdeles er et tydelig behov for å styrke innsats innenfor kvinner, fred og sikkerhetsagendaen, både innenfor forebygging, i pågående konflikter, i konfliktløsning og når nye kriser inntreffer. Vi ser også tilbakegang for og motstand mot kvinner og jenters rettigheter, både globalt og regionalt. Behovet for å integrere kjønnsperspektivet i nasjonalt forsvar- og sikkerhetsarbeid har blitt tydeligere. Krigen i Ukraina har tydelig vist hvordan hele befolkningen både mobiliseres og rammes av konflikt, hvordan konflikt kan ha ulike konsekvenser for befolkningen avhengig av kjønn og kjønnsidentitet, men også at krig fortsatt er en arena dominert av mannlig innflytelse. Norges internasjonale innsats for kvinner, fred og sikkerhet blir bedre dersom vår nasjonale gjennomføring styrkes. Og Norges motstandsdyktighet i kriser og konflikt er avhengig av kvinners deltakelse og beskyttelse av kvinners rettigheter.

Handlingsplanen tydeliggjør at norsk innsats for kvinner, fred og sikkerhet skal styrkes både nasjonalt og internasjonalt, og kobler i større grad enn tidligere hva Norge gjør nasjonalt for kvinner, fred og sikkerhet med hva Norge gjør internasjonalt. Nasjonalt skal kjønnsperspektivet integreres i både sikkerhetssektoren, asylpolitikk og klimapolitikken. Handlingsplanen øker også ambisjonsnivået for å koble innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet tettere til klimainnsatsen og internasjonalt arbeid med klima, fred og sikkerhet. Internasjonalt skal Norge videreføre innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet i multilaterale fora, samtidig som omfanget av satsningsland utvides på tvers av regioner. Norge skal utnytte det fortrinn vi har ved å ha arbeidet systematisk med kvinner, fred og sikkerhet siden den første handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet i 2006. Vi skal utveksle erfaringer med andre land om nasjonale handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet både bilateralt og i multilaterale fora. Vi skal støtte aktivt opp om andre lands arbeid med nasjonale handlingsplaner og operasjonalisering av disse.

Hovedmålsettingen med innsatsen som beskrives i denne handlingsplanen er å bidra til bærekraftig fred og sikkerhet, både nasjonalt, regionalt og globalt.

Den mest effektive måten å skape varig fred på er å sørge for at freds løsninger er inkluderende, og tar hensyn til hele befolkningens rettigheter, prioriteringer og behov. Det er viktig å erkjenne at kvinner er ikke en homogen gruppe, men omfatter kvinner med blant annet ulik seksuell orientering, etnisitet, funksjonsevne og religion. Personer som bryter med

¹ [Kvinner, fred og sikkerhet - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

² [Norske prioriteringer i FNs sikkerhetsråd - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Commented [SM1]: Dette er en viktig setning, emn arbeidet med forebygging av væpnet konflikt og krig er ikke nevnt videre i dokumentet. Dette står også noe i motsetning til retningslinjene for Norges innsats i Sikkerhetsrådet, som la vekt på diplomati og forebygging som en søyle i arbeidet.

Commented [SM2]: Kan evt. legge til her deltakelse i alle prosesser og/eller alle nivåer

normer for kjønn og seksualitet³ (lhb+) rammes ofte differensiert og uforholdsmessig av konsekvensene av konflikt, og deres deltakelse oversees ofte i fred og sikkerhetsarbeid.

Derfor skal all norsk innsats knyttet til fred og sikkerhet integrere et kjønnsperspektiv som tar hensyn til sammensatt diskriminering, et såkalt interseksjonelt kjønnsperspektiv.⁴

Handlingsplanen fremhever tre hovedinnsatsområder: fredsprosesser og gjennomføring av fredsavtaler; sikkerhetspolitikk og operasjoner; samt humanitær innsats, beskyttelse av sivile og menneskerettigheter. Handlingsplanens varighet fram til 2030 gjør det mulig å se planen i sammenheng med oppnåelse av FNs bærekraftsmål⁵, herunder spesielt bærekraftsmål 5 om likestilling mellom kjønnene og bærekraftsmål 16 om fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner.

Handlingsplanen er utarbeidet av Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og Klima- og miljødepartementet. I tillegg har norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner, samt norske forsknings- og fagmiljøer bidratt med innspill og råd underveis i utarbeidelsen.

Norge skal:

- Integrere kvinner, fred og sikkerhetsagendaen og kjønnsperspektivet i all norsk innsats for fred og sikkerhet og relevante politiske planverk.
- Øke erfaringsutveksling og kompetansebygging med andre land i ulike stadier av utvikling og gjennomføring av nasjonale handlingsplaner for å styrke gjensidig læring.
- Være en pådriver for utvikling, integrering og gjennomføring av kvinner, fred og sikkerhetsagendaen internasjonalt.
- Støtte tiltak som kan bidra til å styrke kvinners deltakelse og innflytelse innenfor alle områder som omtales i handlingsplanen.

Innsatsområder:

1. Fredsprosesser og gjennomføring av fredsavtaler

Freds- og forsoningsprosesser

Fredsavtaler legger ofte det politiske og institusjonelle grunnlaget for det aktuelle landets fremtid, stabilitet og utvikling. Derfor er det avgjørende at fredsavtalene er inkluderende og ivaretar alle borgernes rettigheter og behov. Dette kan styrke avtalens troverdighet og legitimitet, så vel som befolkningens eierskap. Kvinners deltakelse står sentralt i den sammenheng, men alle som er engasjert i fredsprosessen har ansvar for å arbeide for helhetlige og ikke-diskriminerende løsninger.⁶

³ Lhb+ er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, pluss personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling/interkjønnpersoner, queerpersoner/skeive og andre personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Lhb+-begrepet favner både betegnelser knyttet til seksuell orientering (lhbq), kjønnsidentitet (t) og kjønnskarakteristika (i).

⁴ Begrepet interseksjonalitet viser til hvordan identitetskategorier som kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne og sosial klasse kan samvirke og påvirke personers leve- og livsvilkår.

⁵ [Bærekraftsmålene - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

⁶ Norges internasjonale innsats for å støtte kvinners deltakelse i politiske prosesser og politiske organer omtales mer utførlig i handlingsplanen for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk.

Commented [SM3]: Here you could put a note that says the intersectional gender perspective is thus integrated in this national action plan, but the language will refer to women and girls mostly throughout the text but from this intersectional perspective

Norge er involvert i en rekke fredsinitiativer i ulike deler av verden - i formelle fredsprosesser, men også i dialoginitiativer med en eller flere parter i en konflikt, som har som formål å få partene til forhandlingsbordet. Her skal vi fortsette å arbeide systematisk for at flere kvinner deltar i fredsforhandlinger, som meklere og tilretteleggere. Norge skal gå foran og ha kjønnsbalanse i egne delegasjoner til fredsforhandlinger og internasjonale møter der freds- og sikkerhetsarbeid diskuteres. Kjønnsbalanse i egne team er viktig i seg selv, men også vesentlig når vi skal rådgi parter og for å kunne motivere andre til å gjøre det samme. I prosesser der Norge er involvert, skal vi oppfordre partene til å inkludere kvinner i sine delegasjoner og til å involvere bredere deler av befolkningen enn de væpnede partene til en konflikt i fredsforhandlinger. Det er avgjørende at Norge arbeider for å sikre at tilretteleggersteam, ambassader, partnere og internasjonale organisasjoner har kapasitet og kunnskap som kan bidra til å fremme inkluderende prosesser gjennom relevante, kontekstspesifikke innganger.

Partene utnevner selv sine forhandlingsdelegasjoner. Det at få kvinner inkluderes, gjenspeiler til dels at kvinner er underrepresentert i gjeldende maktstrukturer, både politisk i samfunnet og hos væpnede grupper. I konkrete prosesser skal vi ha fokus på å bevisstgjøre partene om betydningen av å ha en viss kjønnsfordeling i sine delegasjoner, og støtte opp om de kvinnene som deltar i prosessen, dersom det er ønske og behov for det. Norge skal i tidlig, sonderende fase kartlegge kvinner som kan være aktuelle som deltakere og bidragsyttere i en fredsprosess, og aktivt støtte opp om relevante organisasjoner som kan bidra og fremme kvinner og kvinners perspektiv. Norge skal gjøre dette direkte, og samtidig arbeide gjennom partnere som ikke-statlige organisasjoner (NGOer) og internasjonale organisasjoner som bidrar med bevisstgjøring og kapasitetsbygging. Ofte vanskeliggjøres inkludering av hemmelighold og lukkede forhandlinger. Norge må forholde seg til rammene for en prosess, samtidig som man ser etter muligheter for å fremme inkludering.

I dialoginitiativer og uformelle innledende forhandlinger er handlingsrommet annerledes enn der en formell prosess er i gang. I denne sensitive og ofte hemmelige fasen, er det ofte vanskelig å involvere flere aktører i prosesser. En tilrettelegger kan bidra til å bevisstgjøre og styrke kunnskap om verdien av inkludering hos de involverte, og parallelt styrke sivil samfunns kapasitet. Dersom ikke grunnen beredes allerede i de innledende fasene, vil sivil samfunn og lokale kvinner ofte bli holdt utenfor hvis og når en formell prosess igangsettes. Dette gjelder særlig lhbt+-organisasjoner eller andre sivilsamfunnsorganisasjoner som representerer marginaliserte kvinnegrupper.

I mange samfunn spiller kvinner en betydelig rolle i konfliktløsning på lokalt nivå. De har erfaring som kan knyttes opp mot formelle prosesser, og Norge vil arbeide for at denne erfaringen kommer fredsprosesser nasjonalt eller internasjonalt til gode, samtidig som flere kvinner trekkes inn i forhandlinger. Det er et viktig mål for Norge å styrke sammenhengen mellom freds- og forsoningsinitiativer på grasrotnivå og formelle fredsprosesser, og Norge søker i mange tilfeller å være brobyggere mellom disse nivåene. Norge har bidratt til en rekke ulike inkluderingsmekanismer og fortsetter å samle erfaring. Disse kan bidra til bedre kontakt mellom sivilt samfunn og formelle prosesser, samtidig som de ikke kan likestilles med full deltakelse.

Norge har de siste årene lagt stor vekt på arbeidet med det norske og nordiske nettverket av kvinnelige meklere. I 2017 tok Norge, innenfor rammen av det nordiske nettverket, initiativ til samarbeid med andre regionale nettverk med lignende innretning. Norge skal videreføre det nordiske samarbeidet og støtte opp om kvinner fra relevante regionale nettverk, bidra til å fremme relevante norske og internasjonale kandidater til roller i fredsforhandlinger – som

Commented [SM4]: There could be a comment in this section on the need to ensure that when women participate it is not reduced to tokenism

Commented [SM5]: I samarbeid med kvinner, kvinneorganisasjoner osv

Commented [SM6]: Should be specified as "local" NGOs and as a priority

Commented [SM7]: Og aktiv deltakelse.

deltakere, meklere og eksperter og belyse verdien nettverkene av kvinnelige meklere representerer.

Et viktig mål for Norge er at kjønnsperspektivet er ivarettatt i fredsavtaler og fredsprosesser, og Norge vil strategisk fremme kjønnsperspektivet i forhandlinger. Det å få fredsavtaler i tilstrekkelig grad integrerer et kjønnsperspektiv og ivaretar ulike grupper kvinners rettigheter og behov, kan skyldes en rekke ulike forhold. Det kan handle om at partene eller fredsmeklerne ikke anser det som viktig. Det kan dreie seg om begrenset kunnskap i meklingsteamet, variabel og usystematisk bruk av relevant ekspertise, eller mangelfull konsultasjonsprosess med siviltt samfunn. Norge tilbyr derfor ekspertbistand og arbeider for å styrke bevisstheten og kompetansen hos forhandlingsparter og meklere. Ett eksempel på sistnevnte er det årlige UN High-Level Seminar on Gender and Inclusive Mediation Processes, som Norge bidrar til.

I formelle fredsprosesser der Norge har en rolle, oppfordrer vi partene til å lytte til kvinners og sivilsamfunnsrepresentanters erfaringer og innspill til alle de ulike temaene som drøftes i forhandlingene, og til å integrere kjønnsperspektivet i deres avtaler. Det er ikke alltid at oppfordringen blir tatt til følge. Det vi kan gjøre, er å øke vår kapasitet til å fremme kjønnsperspektivet i forhandlinger, og være brobyggere mellom siviltt samfunn og forhandlingsbordet.

Konfliktrelatert seksualisert vold er et omfattende problem, og står derfor ofte sentralt i freds- og forsoningsprosesser. Det er viktig å sikre at også kvinner involveres når disse spørsmålene diskuteres, å nærme seg disse spørsmålene med et kjønnsperspektiv, og å ta hensyn til at kjønn kan samvirke med andre identitetskategorier som påvirker utsatthet, herunder seksuell orientering, kjønnsidentitet, etnisitet og funksjonsnedsettelse.

Commented [SM8]: From a gender and survivor centred perspective

Gjennomføring av fredsavtaler

Gjennomføringen av en fredsavtale er en kritisk fase av freds- og forsoningsprosessen, der det handler om å sette ut i livet det som er blitt forhandlet fram. Det betyr ikke bare slutten på væpnet konflikt, men gir også mulighet til å iverksette strukturelle endringer og utvikle institusjoner basert på rettsstatsprinsipper, respekt for demokrati og menneskerettigheter. Dette lykkes ikke dersom halvparten av befolkningen ekskluderes fra prosessen og deres rettigheter og behov ikke ivaretas.

Commented [SM9]: Det kan være relevant å også få inn kompetanse og/eller kunnskap her, så man også anerkjenner at kvinner har dette som er viktig for gjennomføringen av avtaler.

Kvinner marginaliseres ofte i de organene som skal overvåke fredsavtaler, i lovgivende organer som skal oversette fredsavtaler til politikk og i budsjettdiskusjonene som skal muliggjøre en praktisk oppfølging. Kvinnekoalisjoner som er blitt styrket gjennom forhandlingsfasen, splittes ofte opp når en fredsavtale er inngått. Det er naturlig gitt at det er tale om ulike interessegrupper, men en slik oppsplitting kan medføre at kvinnes stemme og innflytelse svekkes. Støtten til kvinneorganisasjoner bør derfor videreføres etter at forhandlingene er avsluttet, og koalisjonsarbeid og nettverk bør prioriteres der det er et behov.

Utrygghet og vold, herunder kjønnsbasert vold, fortsetter i mange tilfeller etter at en formell fredsavtale er inngått. Noen ganger øker voldsnivået. Derfor bør gjennomføringsfasen ha fokus på beskyttelse og rettssikkerhet for både kvinner, menn og lhbt+-personer. Her kan også norske politirådgivere spille en vesentlig rolle, eksempelvis gjennom kapasitetsbygging, monitorering og veiledning av lokale aktører innen politi og rettsvesen. Vold og frihetsberøvelse rettet mot kvinnelige menneskerettighetsforkjempere undergraver deres mulighet til å være premissleverandører i sine samfunn, og dette er et økende problem. Derfor må man være særlig oppmerksom på deres behov og støtte deres innsats. Kvinners deltakelse i beslutningsprosesser og kjønnsensitive reintegreringsprogrammer er avgjørende for å sikre at

Commented [SM10]: Beskyttelse og rettsikkerhet relaterer til respons, men tenker at man her også burde nevne risikoreducerende og/eller forebyggende. Det at kvinner er med i prosessen fra start bidrar til å identifisere risikoer, trusler (særlig tilknyttet GBV), og hva som bør og må endres for å redusere disse i implementeringsfasen.

Commented [SM11]: And PWDs

kvinner som har deltatt i opprørsgrupper, får samme muligheter som menn i tilsvarende situasjon.

Holdningsskapende arbeid knyttet til kjønnsroller er viktig. Personer som har tilhørt opprørsgrupper, returnerer til sine lokalsamfunn, og makt og strukturer forhandles i noen grad på nytt. Norge jobber ikke alene. Vi skal først og fremst bistå med ressurser og politikk på partnerlandenes premisser og etter deres behov. Ofte arbeider vi gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, andre stater og multilaterale organisasjoner, blant annet FN-sekretariatet, UN Women, FNs fond og programmer og ulike regionale aktører. Mange av disse er sentrale i gjennomføringen på landnivå. Samarbeid med dem er derfor viktig for å endre lokale forhold forholdene på bakken for både kvinner, menn og lhbt+-personer.

Der fredsforhandlingene har vært inkluderende og avtalen har ivaretatt kvinners rettigheter, vil vi videreføre støtten til sivilt samfunn og arbeidet opp mot partene, for å bidra til gjennomføring av avtalen. Der forhandlingene ikke har vært inkluderende, vil vi arbeide for en inkluderende gjennomføringsfase. Vi vil arbeide for at kvinner deltar i sentrale beslutningsprosesser i postkonfliktsituasjoner, både på lokalt og på nasjonalt nivå. Spesielt viktig er valg og grunnlovskommisjoner, men kvinner må også sikres en plass i mekanismene som opprettes for å overvåke oppfølgingen og gjennomføringen av fredsavtalen. Det bør også legges til rette for legitime og representative sikkerhetsstrukturer som ivaretar kvinners sikkerhetsbehov.

Norge skal:

- Bidra til å sikre inkluderende prosesser og arbeide systematisk for at flere kvinner deltar i fredsforhandlinger og arbeid med de-eskalering, våpenstillstand og våpenhvileavtaler, både på grasrotnivå og i formelle prosesser, samt støtte organisasjoner som fremmer kvinners perspektiver.
- Bidra til at det i gjennomføringen av fredsavtaler legges til rette for at kvinner deltar og at kvinners rettigheter, behov og prioriteringer ivaretas.
- Ha kapasitet til å strategisk fremme kjønnsperspektivet i forhandlinger og fredsprosesser, være brobygger mellom sivilt samfunn og forhandlingsparter, samt systematisk bidra til å sikre inkluderende strukturer for gjennomføringen av fredsavtaler.
- Etterstrebe kjønnsbalanse i egne delegasjoner til fredsforhandlinger og internasjonale møter der freds- og sikkerhetsarbeid diskuteres, samt bidra til å fremme relevante norske og internasjonale kandidater til relevante roller i FN og andre internasjonale fora for fred og sikkerhet.
- Norge skal bidra til beskyttelse av kvinnelige fredsbyggere og menneskerettighetsforvarere som deltar eller har deltatt i fredsprosesser og fredsarbeid hvor Norge er engasjert.

2. Sikkerhetspolitikk og operasjoner

Kjønnsperspektivet i sikkerhetssektoren

Ivaretagelsen av sikkerheten og tryggheten til sivilbefolkningen er sentralt for Forsvaret, politiet, Sivilforsvaret og andre myndigheter med ansvar for beskyttelse av befolkningen. Væpnet konflikt, naturkatastrofer, og andre humanitære kriser påvirker ulike deler av befolkningen forskjellig. I alle militære og politiske operasjoner og oppdrag er det et mål å

Commented [SM12]: Suggestion to change this language to just say that the opportunities and support is ensured and based on the needs of women, etc.

Don't compare against men as a yardstick

Commented [SM13]: And ceasefire and SViC should be included in ceasefire agreements, regardless of women's participation

Commented [SM14]: And that ceasefires include women's needs and perspectives even if women were not able to participate in the negotiations

Commented [SM15]: Again that peace agreements include women's needs and perspectives even if women do not participate

bygge fred og sikkerhet for alle. Å bruke et kjønnsperspektiv er et viktig virkemiddel for å nå dette målet.

Å bruke et kjønnsperspektiv står sentralt i forsvarssektorens og politiets gjennomføring av agendaen for kvinner, fred og sikkerhet.⁷ I likhet med forsvaret deltar politiet i internasjonale operasjoner, hvor roller og mandat kan være forskjellig, men hvor målsettinger og virkemidler ofte er de samme. Det innebærer å spørre om hvorvidt en konflikt eller krise rammer kvinner og menn ulikt og om våre handlinger har forskjellige konsekvenser for kvinner og menn i et operasjonsområde. I tillegg til kjønn er det også andre forhold som kan påvirke personers livsvilkår, og tilgang til fred og sikkerhet. Dette inkluderer for eksempel etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og alder.

Kjønnsperspektivet i både Forsvaret og politiet skal derfor også ivareta koblingene mellom kjønn og andre vesentlige forhold ved en person, inkludert hensyn til sammensatt diskriminering. Dette har betydning for hvordan vi blant annet planlegger og gjennomfører operasjoner og oppdrag, utdanning og trening, anskaffer utstyr, og forvalter personell og kompetanse, både nasjonalt og internasjonalt. Etablering av et nettverk med gender-rådgivere i Forsvaret er en viktig forutsetning for effektiv integrering av et kjønnsperspektiv i forsvarssektoren.

Et kjønnsperspektiv bidrar til å ivareta menneskerettighetene og andre internasjonale normer og regler. I moderne konflikter rammes ofte sivilbefolkningen hardt, og sivile kan være angrepsmål i seg selv. Felles for all deltakelse i operasjoner og oppdrag, militært eller sivilt, er derfor et overordnet fokus på å ivareta sikkerheten og tryggheten til sivilbefolkningen i et innsatsområde. Forsvaret har en særlig rolle som sikkerhetsskapende aktør, og skal etterstrebe en helhetlig tilnærming til menneskelig sikkerhet i operasjonsarbeid på alle nivåer. Politiet har tilsvarende rolle på sivil side. I internasjonale operasjoner skal norsk personell bidra til at lokale myndigheter og internasjonale styrker ivaretar rettighetene til alle i et operasjonsområde.

I tillegg til å sikre og ivareta rettigheter bidrar et kjønnsperspektiv til bedre situasjonsforståelse, og er et viktig verktøy for å nå målsettingen med det enkelte oppdraget.⁸ I operasjoner og andre oppdrag er det vesentlig å tilegne seg mest mulig kunnskap om operasjonsmiljøet, og derfor også å kartlegge forhold som gjelder hele befolkningen, inkludert kvinner og jenter, gjennom en [kjønnsanalyse](#). Dette er en måte å øke både kvaliteten og effektiviteten på Forsvarets og politiets leveranser og bidrag til fred og sikkerhet. I fm forebygging, operativ tjeneste eller etterforskning i form av avhør skal det tilrettelegges slik at kvinnen opplever det som trygt å gi informasjon, blant annet ved at kvinner om mulig skal ransakes av en kvinnelig politi, og det skal ved avhør for eksempel også tas hensyn til kulturell bakgrunn.

Et annet viktig verktøy i gjennomføringen av kvinner, fred og sikkerhet er økt kvinnetilbud. Inkludering av kvinner i sikkerhetspolitiske beslutninger, både militært og sivilt, kan bidra til å operasjonalisere et kjønnsperspektiv, og at kvinner og jenters sikkerhetsbehov blir bedre ivaretatt. Kvinner kan for eksempel i en rekke sammenhenger ha lettere for å få kontakt med og innpass i lokalmiljøer dominert av kvinner, og bidra til bredere situasjonsforståelse. Norge har god erfaring med utsendt kvinnelig politi og

⁷ Begrepet kjønn viser i denne handlingsplanen til fenomenet sosialt kjønn. På engelsk kan sosialt kjønn oversettes med begrepet "gender", og det er dette begrepet Forsvaret bruker i sin virksomhet.

⁸ Kvarving, Lena. «FN-resolusjon 1325 og Forsvaret». Gender i Forsvaret, redigert av Anita Schjølset, Abstrakt Forlag, 2014, ss. 125-148

Commented [SM16]: og tilstrekkelig finansiering av deres aktiviteter

Commented [SM17]: Is this a place to insert a reference to SEA?

Commented [SM18]: Give these examples while also broadening it to an overall intersectional perspective that includes abilities

Commented [SM19]: får du ikke hvis du ikke utfører en RGA. Derfor bør det inngå i avsnittet over.

kriminalomsorgspersonell med tanke på å enklere få og opprettholde kontakt og dialog med kvinnelige lokalmiljøer.⁹

Norge skal gå foran og ha kjønnsbalanse, likestilling og relevant kunnskap i fm. egne bidrag til internasjonale operasjoner. Norsk personell gjennomgår derfor relevant intern og ekstern opplæring før de deltar i internasjonale operasjoner eller reiser på internasjonale oppdrag, bl.a. via kurs gjennom FN eller Flyktninghjelpens kapasitetsprogram NORDEM/NORCAP¹⁰.

Norge skal:

- Sikre at norsk [militært og sivilt/uniformert] personell har god kunnskap om kvinner, fred og sikkerhet, inkludert forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt, og seksuell utnyttelse, overgrep og trakassering.
- Integre kjønnspektivet i planlegging, gjennomføring, og evaluering av utdanning, trening, øvelser, operasjoner og oppdrag nasjonalt og internasjonalt.
- Bidra til utvikling av det internasjonale rammeverket for kvinner, fred og sikkerhet i multilaterale fora, og til gjennomføring av FN og NATOs politikk og operasjonsføringer for kvinner, fred og sikkerhet.
- Bidra til internasjonal kompetanseheving og kapasitetsbygging om kvinner, fred og sikkerhet innenfor sikkerhetssektoren.
- Sikre høyere kvinneandel i militære stillinger og i politiets lederstillinger, samt bidra til at flere kvinner rekrutteres til ledende militære og sivile stillinger nasjonalt og internasjonalt innenfor sikkerhetssektoren.

Commented [SM20]: Det burde også være en punkt om att Norge skal sikre at en kjønnsanalyse ligger til grunn i alle operasjoner og andre oppdrag

Forebygging og bekjempelse av seksualisert vold i konflikt

Kjønnsbasert vold kan ta mange former, inkludert seksualisert vold i konflikt og seksuell utnyttelse og overgrep. I alle tilfeller er det et angrep på grunnleggende menneskerettigheter og undergraver mulighetene for bærekraftig fred og sikkerhet. Konfliktrelatert seksualisert vold er også i strid med internasjonal humanitærrett, og kan etter forholdene være å anse som krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og det kan også i visse situasjoner utgjøre ledd i folkemord.

Seksualisert vold i konflikt er anerkjent som en av de fremste truslene mot internasjonal fred og sikkerhet og har lenge blitt omtalt som en taktikk som i en del konflikter brukes i krigføringen av både statlige og ikke-statlige aktører for å fremme strategiske, militære og organisatoriske mål. Hvem som begår seksualisert vold, når og hvordan er likevel forskjellig fra en tid og kontekst til en annen, og det er viktig at forsvarssektoren har en god forståelse for samspillet mellom de ulike elementene. For å kunne identifisere, forebygge og håndtere seksualisert vold i konflikt er det nødvendig at tematikken er en integrert del av planlegging og gjennomføring av operasjoner. **Kapasitetsbygging innen politi og rettsvesen** for å forebygge og håndtere slike saker er derfor også viktig.

Commented [SM21]: Foreslå at det burde gjelde utover politi og rettsvesen; f.eks. også forsvaret (tenker på de som sendes ut i operasjoner må vite hvordan redusere risiko og forebygge)

Parter i konflikt må etterleve sine forpliktelser og beskytte mot denne type overgrep, og overgripere må stilles til ansvar. Norsk politi bidrar til at parter stilles til ansvar for forbrytelser knyttet til seksualisert vold i konflikt, både nasjonalt og internasjonalt. Kripos har nasjonalt mandat til å etterforske krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot

⁹ tekst hentet fra PHS' rammeplan for bachelor politiutdanning s. 5, og fra årsrapportering mangfold og likestilling, samt innspill fra POD om INTOPS.

¹⁰ NORDEM er programmet for menneskerettigheter, demokrati og fred under Norwegian Capacity (NORCAP), som opereres av Flyktninghjelpen (NRC). Se [NORDEM | NRC](#) og [NORCAP | NRC](#).

menneskeheten, begått i utlandet av personer som befinner seg i Norge. Norsk politi bidrar også internasjonalt med etterforskning av krigsforbrytelser, eksempelvis gjennom avgivelser til Den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC).

Seksualisert vold begås hovedsakelig mot kvinner, jenter, samt kjønns- og seksualitetsminoriteter. Kvinner og jenter med funksjonsnedsettelse eller som tilhører andre sårbare grupper kan være særlig utsatt. Samtidig utsettes også menn og gutter for seksualisert vold i større omfang enn tidligere antatt. Å bruke et kjønnsperspektiv som tar hensyn til flere vesentlige forhold ved en person er derfor viktig når det gjelder identifisering, forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt.

Seksuell utnyttelse og overgrep begått av militært personell i fredsbevarende operasjoner er også et vedvarende og alvorlig problem.¹¹ Slike overgrep forsterker belastningen på enkeltpersoner og lokalsamfunn som allerede er rammet av konflikt, i tillegg til at det er skadelig for både tilliten til alle operasjoner og til militært personell. En profesjonalisering og ansvarliggjøring av militære aktører er en forutsetning for å stanse disse overgrepene. Forsvaret skal derfor ha gode systemer på plass for å forebygge, varsle, og håndtere seksuell utnyttelse og overgrep begått av norsk militært personell, og det skal alltid reageres på slike handlinger når det avdekkes.

Forekomsten av seksualisert vold i konflikt, og seksuell utnyttelse og overgrep begått av militært personell i fredsbevarende operasjoner påvirkes av kjønnsbasert vold og systematiske ulikheter mellom kjønnene før og etter konflikt. Dette er også relevant i norsk kontekst så lenge vold og overgrep har et betydelig omfang i den norske befolkningen. Seksuell trakassering innad i militære organisasjoner er et eksempel på hvordan kjønnsbasert vold kan komme til uttrykk i fredstid. Befolkningens tillit til Forsvaret i en krise kan også farges av evnen til å forebygge og håndtere saker om seksuell trakassering og overgrep i fredstid.¹² Seksuell trakassering i Forsvaret skal derfor forebygges og sees i sammenheng med arbeidet og målene med kvinner, fred og sikkerhetsagendaen.

Tekstboks: Utenriksdepartementet og Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) har innført nulltoleranse for passivitet mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering (SEAH) i tilskuddsforvaltningen, og stiller dermed krav til mottakere av tilskuddsmidler om å forebygge, avdekke og følge opp SEAH, i tråd med internasjonale anbefalinger.¹³

Norge skal:

- Integrere tiltak knyttet til identifisering, forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt i operasjonsplanlegging nasjonalt og internasjonalt.
- Sikre gode retningslinjer og systemer for å forebygge, varsle og håndtere seksuell utnyttelse og overgrep i sikkerhetssektoren.
- Ha nulltoleranse for seksuell utnyttelse og overgrep i sikkerhetssektoren i tråd med nasjonale og internasjonale retningslinjer og lovverk.
- Fremme kunnskap om seksualisert vold i konflikt gjennom multilaterale fora og arbeide for internasjonal forebygging, bekjempelse og straffeforfølgelse for bruk av seksualisert vold i konflikt.

¹¹ Seksuell utnyttelse og overgrep viser til det engelske begrepet Sexual Exploitation and Abuse (SEA)

¹² Louise Olsson.

¹³ [Utenriktjenestens retningslinjer for håndtering av varsler om seksuell utnyttelse, seksuelt misbruk og seksuell trakassering hos tilskuddsmottakere - regjeringen.no](#)

Commented [SM22]: Inngå i opplæring av personell i operasjoner (også inn i utdanningsløp)

Commented [SM23]: Kjønnanalysen som vi oppfordrer norske myndigheter til å eksplisitt nedfelle og innføre i handlingsplanen som både begrep og metode må inn her, sammen med at det må fremgå hvorfor seksuell vold i konflikt inngår som en egen del i kjønnanalysen.

Commented [SM24]: Legg til setning nr to (kursiv): Integrere tiltak knyttet til identifisering, forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt i operasjonsplanlegging nasjonalt og internasjonalt. *Dette må inkludere kunnskap om og tiltak for å styrke tilgang til seksuell og reproduktiv helsetjenester og rettigheter.*

Commented [SM25]: Det står håndtere (også lenger opp), men jeg synes det er (for) lite fokus på det å sikre hjelp/støtte og beskyttelse for den voldsutsatte og at dette er 'survivor-centered'.

Helsetjenester og støtteapparat som man føler man kan stole på er essensielt for at noen tør søke hjelp og/eller varsle. Videre kan det å varsle eller søke hjelp utgjøre en stor risiko (selv om det ikke er den voldsutsatte selv) og det er derfor viktig at man investerer i tjenester/søtteapparat som har kompetanse og fungerer.

Commented [SM26]: Straffeforfølgelse blir først nevnt i 4. kulepunkt, og burde komme inn i selve teksten.

Forebygging og bekjempelse av radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme

Voldelig ekstremisme og terror er vedvarende trusler, både for oss i Norge og internasjonalt, og innsatsen for å forebygge og bekjempe radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er høyt prioritert av den norske regjeringen. Dette er et langsiktig arbeid hvor både nasjonalt og internasjonalt samarbeid og kunnskapsutveksling er en sentral del av innsatsen.

Trusselbildet er i stadig endring og må følges tett. Et eksempel er hvordan internett og sosiale medier kan fungere som virtuelle radikaliseringsarenaer. Videre kan internasjonale forhold og konflikter utenfor Norge få betydning for trusselsituasjonen her i landet. Faren for økt polarisering mellom grupperinger i samfunnet er også utviklingstrekk av relevans for arbeidet.

Regjeringen la i november 2022 frem en revidert, nasjonal kontraterrorstrategi.¹⁴ Den danner grunnlaget for en samlet innsats på tvers av alle relevante sektorer, for å forebygge radikaliserings og hindre terror. Strategien angir ambisjon og retning for innsatsen på kontraterrorfeltet i årene fremover, med en bred tverrsektoriell og offentlig-privat involvering. Innsatsområder omfatter regelverk- og teknologiutvikling, trusselkommunikasjon, kunnskap og kompetanse og samarbeid. Målet er å forebygge, beskytte, avverge og håndtere terror gjennom en helhetlig tilnærming og samordnet innsats.

Innsatsen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er bredt anlagt og rettet mot alle former for ekstremisme. Handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme ble lansert i 2014. Den har gjennomgått flere oppdateringer, sist gjennom en revisjon i 2020.¹⁵ Den reviderte handlingsplanen inneholder 30 tiltak innenfor fem prioriterte områder. Det er et særlig fokus på tidlig forebyggende innsats, blant annet gjennom barnehage, skole, politi og helsevesen. En viktig prioritet har vært å øke kunnskap og kompetanse hos praktikere i førstelinjen, slik at personer som er i en radikaliseringsprosess kan bli fanget opp og fulgt opp tidlig og på en god måte. Til sammen ni departementer og mange direktorater er involvert i arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme på nasjonalt plan. Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer dette arbeidet.

Deler av det forebyggende arbeidet er rettet mot større grupper. I arbeidet med enkeltpersoner er det imidlertid nødvendig med en individuell tilnærming. Blant annet krever det en erkjennelse av at det er ulike drivere for at personer radikaliseres, og at det er ulike veier inn til et ekstremistisk tanke sett. Noen tiltak passer for eksempel godt i arbeidet rettet mot unge, mens andre er mer aktuelle for voksne personer. Vi vet dessuten at ulike faktorer kan spille inn når kvinner og menn radikaliseres eller tar del i ekstremistiske grupper.

Kjønnsperspektivet er derfor et annet perspektiv som skal ivaretas og vurderes i gjennomføringen av tiltakene. Det er viktig å utvikle kunnskapsgrunnlaget både om hvordan ekstremisme oppstår, og hvilke tiltak som kan fungere for å forebygge og motvirke radikaliserings og ekstremisme. Regjeringen har nedsatt en ekstremismekommisjon¹⁶ for å gå dypere inn i disse problemstillingene.

Internasjonalt har Norge fokus på tverrgående hensyn i kontraterrorinnsatsen og i arbeidet med forebygging av voldelig ekstremisme. Kjønnsperspektivet og fremme av KFS-agendaen står sentralt i dette arbeidet. Norge tar kvinners rolle som både gjerningspersoner og ofre for voldelig ekstremisme på alvor. Kvinners deltakelse kan bygge broer mellom lokale initiativ og pågående internasjonale prosesser. I FN fremhever Norge at kjønnsperspektivet må inkluderes i forebyggende, beskyttende, strafferettslige, reintegrerende og rehabiliterende

¹⁴ [Revidering av nasjonal kontraterrorstrategi - regjeringen.no](#)

¹⁵ [Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme - regjeringen.no](#)

¹⁶ [Ekstremismekommisjonen - regjeringen.no](#)

kontraterror- og forebyggingstiltak. Norge legger vekt på at kontraterrorentiltak ikke må krenke kvinners og jenters rettigheter, inkludert for kvinnelige menneskerettighetsforkjempere og fredsmeklere, som er spesielt sårbare. Norge fremmet disse prinsippene som medlem av FNs sikkerhetsråd i 2021 og 2022. I forhandlinger om FNs globale kontraterrorstrategi arbeider Norge for å beholde, og om mulig styrke språket om FNs og medlemsstaters ansvar på dette feltet. Kjønnsperspektivet fremmes i alle fora der Norge er representert, herunder i Global Counter Terrorism Forum samt i prosjekter og programmer som Norge støtter knyttet til kontraterror og forebygging av voldelig ekstremisme.

Norge skal:

- Inkludere kvinner og integrere et kjønnsperspektiv i nasjonal innsats for forebygging og bekjempelse av voldelig ekstremisme.
- Fremme integrering av kjønnsperspektivet i kontraterrorensatsen og i forebygging av voldelig ekstremisme internasjonalt.

Kvinner og klima, fred og sikkerhet

Verden står i en klimakrise. Skal vi lykkes med omstillingen vi står overfor, er det avgjørende med kunnskap om hvordan og hvem klimakrisen rammer hardest - og at disse får delta i alle faser av planlegging og gjennomføring av tiltak. Vi vet at klimaendringene kan ramme menn og kvinner forskjellig, at de kan forsterke ulikheter, men også påvirke tradisjonelle kjønnsrollemønstre og eksisterende maktstrukturer. Klimapolitikken kan også slå forskjellig ut for kvinner og menn. Klimakrisen har derfor en tydelig kjønnskomponent.

Kvinner og menn har ofte ikke lik tilgang på økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle ressurser som gjør dem i stand til å håndtere klimaendringene. I det globale sør er kvinner mer avhengige av naturressursene og utøver brorparten av jordbruket, som ofte er en bærebjelke i økonomien. Kvinner blir derfor hardest rammet når avlinger svikter på grunn av flom eller tørke, og kan bli mest berørt av klimapolitiske tiltak.

Klimaendringer vil kunne bidra til å forsterke eksisterende og underliggende spenninger i samfunn, indirekte øke lokale og regionale konflikter og/eller medvirke til migrasjon i mange land, i forbindelse med at områder blir ubeboelige eller endring i migrasjonsmønstre ved flytting av buskap. Klimaendringer blir dermed en såkalt «trusselforsterker», og kan undergrave staters håndterings- og tilpasningsevne, samt forebyggende arbeid. Klimarelatert internflukt kan også medføre økt risiko for seksuell og kjønnsbasert vold.

I mange land har kvinner begrenset tilgang til å delta i offentlige og private beslutningsprosesser som har stor innvirkning på deres framtidsmuligheter og velferd. Dette innebærer at viktig kunnskap og perspektiver fra kvinner blir utelatt fra politikktutforming og gjennomføring av tiltak. Det kan bidra til å opprettholde et mønster med mangelfull handling mot klimaendringene; r klimahandling som er vektet i retning av det menn prioriterer og behersker; eller bidra til feiltilpasning. Utelatelse av kvinners perspektiver gjør veien lenger til helhetlige og bærekraftige løsninger for klima, fred og sikkerhet.

Bevissthet om hvordan klimaendringer og avbøtende tiltak rammer menn og kvinner ulikt, men også hvordan tiltak kan bidra til å styrke kvinners posisjon, er også viktig når vi snakker om marginaliserte grupper og de som kan være utsatt for sammensatt diskriminering eksempelvis når Norge søker å støtte lokalsamfunns klimatiltak og naturforvaltning gjennom utviklingssamarbeid, samt norske forhandlingsposisjoner og internasjonalt samarbeid.

Commented [SM27]: Ensure that WHRDs and local organizations are able to continue their work and aren't necessarily targets of counterterrorism efforts, including foreign funding access

Commented [SM28]: "Klimarelatert internflukt kan også medføre økt risiko for seksuell og kjønnsbasert vold." Legg til nye setninger: "Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) må inkluderes både under pågående klimakriser og som en del av klimatilpasningstiltakene. SRHR bidrar til forebygging av seksuell og kjønnsbasert vold og legger til rette for trygg seksuell og reproduktiv helse."

Styrking av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er også en viktig del av dette bildet, og støttes blant annet som ledd i beskyttelse av regnskog i Sentral-Afrika.

Likevel kan klimaendringer også påvirke tradisjonelle kjønnsroller og maktstrukturer også i positiv forstand, og føre til at kvinner tar større økonomisk ansvar og får mer beslutningsmakt. Dette har blant annet vært tilfellet i Nord-Kordofan i Sudan, hvor kvinner får større økonomisk ansvar når menn må reise lenger med husdyr. Dette kan bidra til å åpne mulighetsrom for å styrke kvinners rolle og deltakelse i konfliktforebygging og fredsbyggingstiltak. Kvinner på grasrotnivå er også ofte godt posisjonert til å identifisere og bidra med løsninger for bærekraftig naturforvaltning og å bygge motstandsdyktighet mot klimautfordringer. Denne kunnskapen gir kvinner en viktig rolle i og etter konflikt og som «first responders» etter naturkatastrofer. Forvaltning av naturressurser, vann og vegetasjon, og innsats for klimatilpasning kan, som Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd viste, være egnede tema for samarbeid, tillitsbygging og fredsbygging lokalt og regionalt. Å bryte ned barrierer for kvinners fulle, likestilte og meningsfulle deltakelse er en viktig bunnplanke i denne sammenheng. Flere studier viser også hvor viktig innsatsen til kvinnettverk og kvinnelige fredsbygges arbeid lokalt er for å forebygge og dempe klimarelaterte konflikter.¹⁷

Kvinner kan ha både særskilt behov for, ønske om og forutsetninger for å påvirke politikk og tiltak for å motvirke og finne løsninger på klima- og miljøutfordringer og konsekvensene av dem for kvinner både i freds-, konflikt- og post-konfliktsituasjoner. Miljøforsvarere er blant menneskerettsforsvarerne som er mest utsatt for trusler, trakassering, vold og drap. Som miljøforsvarere står derfor kvinner overfor ytterligere utfordringer i tillegg til de som følger av å være kvinne generelt i samfunn som preges av ulike utfordringer. I arbeidet for å støtte opp under kvinners deltakelse og innflytelse lokalt, regionalt og internasjonalt for å dra nytte av deres kunnskap og erfaring og bidra til å motvirke situasjoner som gjør dem spesielt utsatte og ivareta deres behov, bør derfor også deres rolle som miljøforsvarere vies oppmerksomhet.

Med erkjennelsen av at natur er en avgjørende brikke i løsning av klimautfordringen, og likeledes at klimaløsninger er en forutsetning for bevaring av det biologiske mangfoldet vi er avhengige av, vil forvaltningen av ressursgrunnlaget stå helt sentralt i økonomisk politikk fremover. Vi er avhengig av å skape en mer ressurseffektiv og sirkulær økonomi. Kvinner har ofte sterke tradisjonelle kunnskaper om forvaltning av knappe ressurser og økologisk marginale områder. Dette gjelder i særlig grad urfolkskvinner. Urfolkskvinner tradisjonelle kunnskap og naturbruk utgjør samtidig en underutnyttet ressurs i nasjonale klima- og biomangfoldsplaner. De komplekse utfordringene samfunnet står overfor i denne forbindelse fordrer at ressursene blant både kvinner og menn fullt ut utnyttes i strategier for fred, sikkerhet og velferd.

Koblingen mellom klima og kvinners rolle har ikke vært mye i fokus i Norge. Norge er et av verdens mest likestilte land, og vi fører en progressiv klimapolitikk. I 2021 ble det utarbeidet en rapport om sammenhengen mellom klima og likestilling i de nordiske landene, på bestilling fra Nordisk Ministerråd¹⁸. Rapporten viste flere sammenhenger mellom klima og likestilling i de nordiske landene, for eksempel at menn opptar majoriteten i studier innenfor vitenskap, teknologi, ingeniørfag og matematikk (STEM) som kan gi et fortrinn i arbeidsplasser som er pekt ut som viktige i det grønne skiftet, men samtidig har en dominerende rolle i olje- og gassnæringen, der det er behov for omstilling og utslippsreduksjoner. Rapporten konkluderte med at nordisk klimapolitikk mangler et

Commented [SM29]: Foreslå å legge til noe om å også være bevisst mulig negative konsekvenser (backlash) dette kan ha og dermed vitkigheten av å engasjere menn i KFS-arbeidet (ikke bare relatert til klima)

Commented [SM30]: Suggestion to strengthen this by adding it to the end of the section of this sentence like "safeguarding, including as EHRDs."

¹⁷ [The-Climate-Gender-Conflict-Nexus.pdf \(georgetown.edu\)](https://www.georgetown.edu/sites/default/files/2021-03/The-Climate-Gender-Conflict-Nexus.pdf)

¹⁸ Denne? [How climate policies impact gender and vice versa in the Nordic countries \(norden.org\)](https://norden.org/)

tilstrekkelig kjønnsperspektiv og at det er behov for mer kunnskap på feltet for å møte disse utfordringene.

Regjeringen anerkjenner den viktige rollen som disaggregerte data om kjønn spiller for god innretning av klima, fred og sikkerhetsstrategier. Kjønnsforskjeller knyttet til klimaendringer må også forstås i sammenheng med andre faktorer som alder, etnisitet m.m. Regjeringen arbeider med å samle inn mer kunnskap om koblingene mellom klima og kjønn/likestilling og har de siste årene initiert og deltatt i flere initiativer for å fremme dette temaet. Det er studier som viser en positiv sammenheng mellom kvinnenettverk og fredsbyggers arbeid lokalt for å forebygge eller dempe klimarelaterte konflikter.

Høsten 2021 vedtok *Nordisk ministerråd for likestilling og LGBTI (MR-JÄM)*¹⁹ å forplikte de nordiske landene til en flerårig innsats (2022-2024) i handlingskoalisjonen «Feminist action for climate justice» under UN Women's initiativ Generation Equality. Formålet er å fremme likestilling og kvinners rettigheter i møtet med klimaendringene. I januar 2022 arrangerte Norge en rundebordskonferanse med FOKUS og UN Women med tittelen «Gender Equality and Climate Justice», som ledet opp til en felles nordisk erklæring om klima og likestilling som ble presentert for FNs kvinnekommisjon i 2022 (CSW66).²⁰ Norge ledet også et høynivå side-arrangement om klima og likestilling under klimakonferansen i Sharm el-Sheikh i 2022, i samarbeid med den Den afrikanske union og UN Women. Som valgt medlem av FNs sikkerhetsråd organiserte Norge i november 2022 et uformelt møte i Sikkerhetsrådet om klima, fred og sikkerhet for første gang, hvor man diskuterte mulighetsrom for FNs freds- og sikkerhetsarkitektur, herunder å benytte tiltak innen klima, fred og sikkerhet til å støtte kvinner i å ta en ledende rolle innen både tilpasningsarbeid, freds- og sikkerhetsarbeid og mekling, og å anerkjenne dem som partnere i arbeidet for bærekraftig fred.

Norge skal:

- Bygge kunnskap om sammenhengen mellom hhv. kvinner, fred og sikkerhet og klima, fred og sikkerhet, samt arbeide for at kjønnsperspektivet blir en integrert del av beslutningsgrunnlaget der det er relevant.
- Aktivt dele kunnskap om sammenhengen mellom klima, konflikt og likestilling, og skape mulighetsrom for å integrere disse hensynene i fredsbygging og fredsbevaring, i nasjonale og internasjonale fora.
- Arbeide for at kvinner, fred og sikkerhet og klima, fred og sikkerhet sees i sammenheng og ivaretas som to sammenkoblede tverrgående hensyn i Norges multilaterale og internasjonale samarbeid for konfliktforebygging og fred og forsoning, inkludert det forebyggende arbeidet mot voldelig ekstremisme, og beskyttelse av sivile, herunder bekjempelse av seksuell og kjønnsbasert vold.
- Arbeide for å øke kvinner og jenters deltakelse og direkte innflytelse i nasjonale og internasjonale beslutningsprosesser på klima og miljø, og være bevisst kvinners særlige erfaringer og perspektiver på forvaltning av knappe ressurser i arbeidet for overgang til sirkulærøkonomi.
- Støtte opp under FNs innsats innen klima, fred og sikkerhet internasjonalt, regionalt og på landnivå, og jobbe for integrering av kjønnsperspektiv og kvinners fulle, likestilte og meningsfulle deltakelse i dette arbeidet.

Commented [SM31]: Can you please share the studies?!

Commented [SM32]: These are important references to ground this section and the work, but consider to update this section with new resources and materials as they are available. These references could potentially be outdated by 2030, and new, important references will come as part of Norway's work in this area.

Commented [HIM33]: CI har en posisjon om kjønnsperspektivet i UNFCCC. Sjekk ut denne. Det er rått hvis Norge forplikter seg til å styrke dette enda mer. (gjelder siste punkt)

Commented [SM34]: Endre til - Bygge kunnskap om sammenhengen mellom hhv. Kvinner, fred og sikkerhet og klima, fred og sikkerhet, samt arbeide for at kjønnsperspektivet blir en integrert del av beslutningsgrunnlaget." Slett siste del av setningen "der det er relevant."

¹⁹ Om Nordisk ministerråd for likestilling og LGBTI (MR-JÄM) | Nordisk samarbeid (norden.org)

²⁰ A Green and Gender-Equal Nordic Region (norden.org)

3. Humanitær innsats, beskyttelse av sivile og menneskerettigheter

Kjønnsperspektivet i humanitær respons

Væpnede konflikter rammer sivile hardt. Mange tvinges på flukt i eget land eller over landegrensene. Dette bidrar til økt sårbarhet. Brudd på humanitærretten og menneskerettighetene fører til store menneskelige lidelser og kritiske humanitære behov, ikke minst der konfliktene er langvarige.

Norge vil opprettholde innsatsen for etterlevelse av folkeretten i humanitære kriser og beskyttelse i humanitær respons, både i fredstid og væpnet konflikt. Kjønnsperspektivet skal være integrert i hele den norske innsatsen, fra forberedende analyse til planlegging, gjennomføring og rapportering. Humanitære organisasjoner skal kunne holdes ansvarlig av de som er rammet av kriser, og sikre kriserammede menneskers innflytelse på planlegging og gjennomføring av internasjonal humanitær innsats. Vi vil arbeide for at kvinner deltar og blir hørt på lik linje med menn. Innsatsen skal forebygge og bekjempe seksualisert og kjønnsbasert vold, bidra til ansvarliggjøring av parter der dette skjer i forbindelse med væpnet konflikt, samt imøtekomme behovene og prioriteringene til overlevende i sitt fulle mangfold.

Kvinner, fred og sikkerhet er viktig for flere elementer i den humanitære innsatsen. Norges humanitære strategi vil til enhver tid ligge til grunn for arbeidet. Vi når ikke målene om god og effektiv humanitær innsats om ikke kjønnsperspektivet integreres, slik at innsatsen møter både kvinners, menns, gutters og jenters ulike behov. Kvinner er en betydelig ressurs i den humanitære innsatsen, og kvinner i ulike aldre må delta i behovsanalyser og utforming av den humanitære responsen på lik linje med menn. Norge vil derfor videreføre kravet til organisasjoner som mottar midler fra Utenriksdepartementets humanitære budsjett om å integrere kjønnsperspektivet i sitt arbeid.

Seksualisert og kjønnsbasert vold er en omfattende utfordring i humanitære kriser, både ved krisesituasjoner i fredstid og i væpnet konflikt. Jenter og kvinner er mest utsatt, men også gutter og menn rammes. Gutter og menn kan ha andre utfordringer og behov enn jenter og kvinner i samme situasjon. Flukt og fordrivelse kan bidra til økt sårbarhet. De som er rammet av slik vold er også aktører, ikke bare ofre, og har rett til å være med å definere sine behov og prioriteringer. Seksualisert og kjønnsbasert vold medfører ofte stigmatisering og utstøting, undergraver stabilitet og bryter ned sosiale strukturer. Barn som er unnfanget som et resultat av voldtekt i væpnet konflikt, og andre krigsbarn som har biologiske foreldre fra to ulike sider av en konflikt, er særlig sårbare.

Norge skal:

- Opprettholde innsatsen for etterlevelse av folkeretten, herunder internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene, og bidra til ansvarliggjøring av parter i konflikt.
- Fremme kvinners deltakelse i planlegging og gjennomføring av den humanitære innsatsen, og bidra til å sikre at kvinners stemmer blir hørt.
- Videreføre innsatsen for å forebygge og bekjempe seksualisert og kjønnsbasert vold, både i væpnet konflikt og ved humanitære kriser i fredstid. Innsatsen skal imøtekomme behovene og prioriteringene til overlevende i sitt fulle mangfold.
- Videreføre arbeidet med å sikre at kjønnsperspektivet integreres i arbeidet med våpenkontroll og humanitær nedrustning, inkludert gjennom oppfølging av den politiske erklæringen om eksplosive våpen i tett befolkede områder (EWIPA).

Commented [SM35]: foreslå nevnes noe om å støtte beskyttelse/helsetjenester/støtteapparat for våldsutsatte

Commented [SM36]: kan misforstås som att man overlevt den humanitære krisen generellt of ikke direkt knyttet til sexuellt våld

Commented [SM37]: Foreslå spesifikt kjønnsanalyse

Commented [SM38]: Incorporate point(s) on SRHR

Commented [SM39]: And acted upon

Commented [SM40]: Foreslå å si voldsutsatt

Commented [SM41]: Foreslå at man anbefaler å legge til (videreføre) investering i helsetjenster, beskyttelse for voldsutsatte.

Kjønnsperspektivet og beskyttelse av befolkningen nasjonalt

Kjønnsperspektivet må også integreres nasjonalt på alle nivå når man utarbeider eller reviderer beredskaps- og kriseplaner. Dette gjelder særlig utarbeidelse og revisjon av konsept og planverk som skal sikre at befolkningen beskyttes, evakueringsplaner og planlegging av tilfluktssteder. Her er det sentralt at også andre vesentlige forhold ved en person, som alder, kjønnsidentitet og funksjonsnedsettelse, blir ivaretatt. Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB) har fått i oppdrag å videreutvikle de sivile beskyttelsestiltakene, og kjønnsperspektivet bør tas hensyn til i dette arbeidet.

At krig og konflikt rammer ulikt gjelder både for befolkningen som sådan og for operativt personell. Det er politiets ansvar å beslutte evt. evakuering og sørge for at berørte personer kommer i sikkerhet, og i den forbindelse være bevisst på om deres beslutninger har ulike konsekvenser for ulike deler av befolkningen. Blant operativt personell som skal mobiliseres kan kjønnsroller påvirke mobiliseringstrendene. Flere kvinner enn menn er for eksempel enslige forsørgere, noe som kanskje kan være en utfordring for mobilisering.

I fredstid bidrar sivilforsvaret med ekstra mannskaper og utstyr når nød- og beredskapsstatene trenger støtte ved større hendelser og katastrofer, men også andre myndigheter og sektorer har ansvar for slik beskyttelse. I krig er Sivilforsvarets oppdrag å beskytte sivilbefolkningen ved krigshandlinger og store hendelser. En svensk studie²¹ knyttet til totalforsvaret presenterer substansielle forskjeller mellom menn og kvinners situasjon, noe som må inkluderes i analyser av befolkningens behov, oppførsel og bevegelsesmønster, og hvilke tiltak som må settes inn. Studien fant at en større andel kvinner enn menn har dårligere økonomiske forutsetninger for å håndtere en lengre krise og/eller evakuering (mangel på utstyr, transportmuligheter, kontanter).

Norge skal:

- Styrke gjennomføringen av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet nasjonalt og integrere kjønnsperspektivet i utarbeidelsen av nasjonale og lokale krise- og beredskapsplanverk.
- Styrke forskning og kunnskap om hvordan krig, konflikt og alvorlige kriser kan ramme ulike grupper av kvinner og menn ulikt også i Norge, og hvordan beredskap og respons kan bli mer kjønns sensitiv.

Kvinner og konflikt: beskyttelse og asylpolitikk

I asylprosessen skal det være en kjønns sensitiv tilnærming på alle stadier i saksbehandlingen.

Asylsøkere skal motta informasjon om at kjønnsrelaterte **anførsler, herunder anførsler** relatert til seksuell orientering og kjønnsidentitet, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, kan gi rett til beskyttelse i Norge.²² Intervjuet skal tilrettelegges slik at søkeren opplever det som trygt å gi informasjon, blant annet ved at kvinner skal spørres om de ønsker at intervjueren og/eller tolken skal være en kvinne. Også andre særskilte behov skal etterkommes så langt det er praktisk mulig.

Commented [SM42]: foreslår å bruke et annet begrep som er mer universelt forstått, da dette er et mer byråkratisk begrep

²¹ Se Totalforsvarsstudien AT.922152/PRC 2019/42 Olsson & Toivonen. 23.juni 2021

²²G-08/2012 Retningslinjer om kjønnsrelatert forfølgelse

Under opphold i Norge skal asylmottak sørge for at enslige kvinner tilbys et boligtilbud fysisk skjermet fra menn. Asylmottak skal i størst mulig grad sikre at kvinner ikke blir utsatt for vold, trakassering eller seksuelle overgrep, og ha skriftlige rutiner for å håndtere vold og overgrep mot kvinner dersom det oppstår. Ansatte i asylmottak skal motvirke forskjellbehandling og tilstrebe en likeverdig behandling uavhengig av kjønn, alder, religion, seksuell legning, nasjonalitet og etnisk tilhørighet.²³ Videre er det krav til identifisering og oppfølging av kvinner og andre sårbare grupper som kan være utsatt for menneskehandel eller vold i nære relasjoner, for blant annet å tilrettelegge for et trygt botilbud og bidra til at ofre mottar nødvendig bistand fra andre instanser.

Asylmottak skal ha en ansatt med relevant kompetanse, som følger opp kvinner med spesielle behov for oppfølging-oppfølgingsbehov. De skal få tilbud om individuelle råd og informasjon. Videre stilles det krav til differensiering av beboerretnede tiltak i asylmottak, som å legge til rette for egen kvinnegruppe, og for at kvinner kan delta i praktisk beboermedvirkning. UDI gjennomfører opplæring av alle mottaksansatte for å sikre at oppgavene ved asylmottakene løses på en tilfredsstillende måte. Kursene omhandler blant annet avdekking og forebygging av vold i nære relasjoner.

Norge skal:

- Integre en kjønns sensitiv tilnærming i alle stadier av asylprosesser og integrere kjønnsperspektivet i utforming av tiltak.
- Sikre at relevant personell har god kompetanse om kjønnsperspektivet i spørsmål relatert til beskyttelse og asyl.

Kvinnelige menneskerettighetsforvarere

Det er en klar sammenheng mellom kvinners livssituasjon, grad av ivaretagelse av kvinners menneskerettigheter og kvinners muligheter til å delta i freds- og sikkerhetsinnsats. Det er derfor nær sammenheng mellom innsatsen på området kvinner, fred og sikkerhet og arbeidet med menneskerettigheter og likestilling.

Kvinnens rettigheter og sikkerhet kommer under press når uro og konflikt vokser. Vold mot kvinner kan være ødeleggende for kvinners medvirkning og innflytelse i sentrale prosesser. Vi vet at i land berørt av konflikt har kvinner dårligere tilgang til jordeiendom enn i andre land. Uten tilgang til viktige økonomiske ressurser, svekkes kvinners innflytelse i fredsbygging.

Kvinnelige menneskerettighetsforvarere er sentrale for å beskytte alles menneskerettigheter også i konfliktsituasjoner. Gjennom sitt engasjement bidrar de også til å fremme kvinners stilling og stemmer i sine samfunn. De kan være engasjert alene, som representanter for kvinne- og menneskerettighetsorganisasjoner, eller som politikere og myndighetspersoner.

De kan spille en viktig rolle i å dokumentere og sette søkelyset på vold som rammer kvinner og jenter, inkludert seksualisert og kjønnsbasert vold. Og de bidrar med assistanse, råd og veiledning til ofre og overlevende. Det er nære koblinger mellom kvinner som fremmer menneskerettigheter og de som deltar i freds- og sikkerhetsinnsats. De kan også være de samme personene.

Dessverre opplever kvinner ofte trusler og trakassering som følge av engasjementet sitt, både fordi de er menneskerettighetsforvarere og fordi de er kvinner. For eksempel kan det innebære å utfordre etablerte kjønnsroller at kvinner ytrer seg i det offentlige rom eller

²³ [etiske-retningslinjer-for-ansatte-i-asylmottak_2019.pdf\(udi.no\)](https://www.udi.no/etiske-retningslinjer-for-ansatte-i-asylmottak-2019.pdf)

Commented [SM43]: Her burde det også være noe om å ha kompetanse til å møte kvinner med krigstraumer og de som varit utsatt for konfliktrelatert seksuelt våld. Foreslå å også ha en SRHR-komponent

Commented [SM44]: Legg til nytt kulepunkt, s. 17, under Norge skal:

- Ivareta asylsøkeres seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Dette inkluderer å sikre tilgang til prevensjon og nødvendige helsetjenester, samt sikre en trygg tilværelse særlig for kvinner, jenter og LHBTI personer og bidra med juridisk oppfølging for dem som trenger dette.

Commented [SM45R44]: Dette avsnittet fokuserer på viktige tiltak for kvinner. For å styrke handlingsplanens inkluderende kjønns tilnærming, bør det her også inkluderes tiltak for LHBTI.

Commented [SM46]: Under delkapitlet om kvinnelige menneskerettighetsforvarere ber vi om at denne definisjonen fremheves i teksten:

Women human rights defenders are all women and girls working on any human rights issue and people of all genders who promote women's rights and rights related to gender equality. This includes lesbian, gay, transgender and intersex (LGBTI) activists, as issues related to sexual orientation and gender identity are part of achieving gender equality

[https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issue s/Women/WRGS/SexualHealth/INFO_WHRD_WEB.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issue%20s/Women/WRGS/SexualHealth/INFO_WHRD_WEB.pdf)

Commented [SM47]: Her anbefaler vi at det legges til at kvinner opplever digitale trusler, som har som mål og marginalisere og hindre kvinnelige menneskerettighetsforkjempere, og som også er knyttet til og kan lede til fysiske overgrep

engasjerer seg i politikk og samfunn. Kvinnelige menneskerettighetsforvarere er utsatt for andre typer trusler enn menn. Blant annet opplever de oftere vold, trakassering og fysiske angrep.

Dette kommer i tillegg til farer som følger av pågående stridigheter og konflikter. Der konfliktsituasjoner preges av sviktende offentlige institusjoner, forverrer manglende ansvarliggjøring for menneskerettighetsbrudd og -overgrep og begrensede tjenestetilbud situasjonen for ofre og overlevende.

Å styrke kvinneorganisasjoners evne til å sette kvinners rettigheter og behov på agendaen i relevante prosesser er viktig for å sikre at det i disse prosessene også tas hensyn til kvinners beskyttelsesbehov. Norsk innsats inkluderer å støtte kvinners og kvinneorganisasjoners evne å delta i relevante freds- og forsoningsprosesser.

Norge arbeider også for å styrke den normative beskyttelsen av kvinnelige menneskerettighetsforvarere i FN.²⁴ Våren 2022 fremmet Norge en resolusjon om menneskerettighetsforvarere i konflikt- og postkonfliktsituasjoner i FNs menneskerettighetsråd. I resolusjonen anerkjenner FNs medlemsland betydningen av bidraget til menneskerettighetsforvarere og sivilt samfunn i konfliktsituasjoner, inkludert for FNs evne til løse sine oppdrag. Landene anerkjente også de særlige truslene som kvinnelige menneskerettighetsforvarere er utsatt for i konfliktsituasjoner.²⁵

Som medlem av FNs sikkerhetsråd 2021-2022 arbeidet Norge systematisk for å fremme kvinnelige menneskerettighetsforvarere og sivilsamfunnsrepresentanters deltakelse i Sikkerhetsrådets arbeid, og viktigheten av beskyttelse og forebygging av represalier for å trygge slik deltakelse. Under Norges presidentskap i Sikkerhetsrådet holdt Norge et høynivåmøte om dette temaet.

Videre bidrar Norge til ulike ordninger som tilbyr beskyttelse for utsatte menneskerettighetsforvarere, blant annet gjennom FN og sivilt samfunn. Norge kan også tilby beskyttelse direkte i situasjoner der personer er i akutt fare og det er tilknytning til norske interesser. Rammene for slik beskyttelse reguleres av gjeldende norsk utlendingsrett.

Menneskerettighetsforvarere i eksil kan være viktige stemmer for å fremme kvinners rettigheter i stater der kvinner ikke har-gis en stemme i offentligheten. Norge/Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) har utvidet adgang til permisjon fra introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap til fred og forsoningsarbeid på nasjonalt og internasjonalt nivå, inkludert arbeid for kvinners rettigheter. Dette for at menneskerettighetsforvarere som bosettes i Norge skal kunne fortsette sitt arbeid og delta i internasjonale prosesser. Videre har AID presisert at introduksjonsprogrammet er fleksibelt, slik at kommunene kan legge inn menneskerettighetsforvarernes aktiviteter som en del av programmet.

Norge skal:

- Sikre at kvinnelige menneskerettighetsforvarere i konflikt- og postkonfliktsituasjoner har tilgang til beskyttelsesmekanismer gjennom FN og sivilt samfunn.
- Legge til rette for at kvinnelige menneskerettighetsforvarere fra områder som er berørt av konflikt som får beskyttelse i Norge, skal kunne fortsette sitt engasjementet.

²⁴ [Menneskerettighetsforvarere - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

²⁵ [A/HRC/RES/49/18](https://www.un.org/development/desa/ia/hrc/resolutions/2018/A/HRC/RES/49/18).

Commented [SM48]: Suggest to add some explanation on how Norway will continue its work on this and to lift this important work

- Fremme kvinnelige menneskerettighetsforvareres deltakelse i multilaterale fora og internasjonale møter om fred og sikkerhet, og arbeide for at retningslinjer for beskyttelse av deltakelse og forebygging av represalier styrkes.

Gjennomføring av handlingsplanen

Gjennomføring av handlingsplanen vil skje på mange ulike nivåer og i ulike fora, både nasjonalt, bilateralt, regionalt og multilateralt. Innsatsen i tredjeland vil fortsatt fokuseres omkring utvalgte satsningsland hvor Norge har en tilstedeværelse eller særskilt rolle som muliggjør virkningsfullt engasjement, men listen vil være dynamisk og kan justeres ettersom forhold i landet endres. Per 2023 inkluderer dette Afghanistan, Colombia, Filippinene, Irak, Jemen, Jordan, Mali, Mosambik, Myanmar, Nigeria, Palestina, Somalia, Sudan, Syria, Sør-Afrika, Sør-Sudan, Ukraina og Venezuela. Handlingsplanen tar også innover seg noen av anbefalingene i Norads evaluering av Norges innsats for kvinner, fred og sikkerhet 2000-2020 (Rapport 3/2022)²⁶ som særlig vurderte innsats finansiert innenfor rammen av bistandsbudsjettet. Samtidig videreføres tilnærmingen om å integrere kvinner, fred og sikkerhet i hele bredden av fred- og sikkerhetsarbeid fremfor å opprette separate budsjettlinjer for dette området.

Regionale og multilaterale fora vil fortsatt prioriteres, inkludert NATO, OSSE, Europarådet, Den afrikanske union (AU), ASEAN og FN – sistnevnte særlig ifm. medlemskap i Fredsbyggingsskissjonen 2023-2024 og kandidaturet til MR-rådet for 2028-2030. Nordisk samarbeid aktualiseres også ytterligere av Sverige og Finlands prosesser omkring NATO-medlemskap. Samarbeid, kompetansebygging og erfaringsutveksling med sivilsamfunnsorganisasjoner og forskningsmiljøer vil fortsette å være sentralt i gjennomføring av handlingsplanen og utvikling av den globale kvinner, fred og sikkerhetsagendaen.

Handlingsplanen har varighet fram til 2030 for å skape mer forutsigbarhet og bidra til langsiktig strategisk tenkning omkring helhetlig gjennomføring av kvinner, fred og sikkerhetsagendaen. Planen vil være gjenstand for en interdepartemental gjennomgang innen 2027, hvor eventuelle behov for oppdateringer eller justeringer vurderes basert på foreløpige erfaringer og relevant kunnskapsinnhenting. Handlingsplanens varighet sammenfaller med fristen for oppnåelse av FNs bærekraftsmål innen 2030. Tidsramme speiler også handlingsplanen for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023-2030).

Norsk innsats og effekt av norske aktiviteter og tiltak er vektlagt i utarbeidelsen av innsatsområdene i handlingsplanen, og departementer med hovedansvar for arbeid knyttet til de ulike områdene er identifisert i listen nedenfor. Departementene som har hovedansvar for de ulike innsatsene i handlingsplanen skal utarbeide egne dokumenter for oppfølging av handlingsplanen og integrering av kjønnsperspektivet i sitt arbeid knyttet til fred og sikkerhet innen utgangen av 2023. De ansvarlige departementene vil også ha ansvar for å rapportere årlig på innsats, resultater og utfordringer knyttet til gjennomføring på sitt felt.

Utenriksdepartementet skal ha hovedansvar for sammenstilling av årsrapportene, og vil utvikle et rapporteringsverktøy i.a. 2023 ifm. oppdatering av plandokumentet «Veileder for utenrikstjenestens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet». Utenriksdepartementet vil innhente årlig resultatrapportering fra relevante utenriksstasjoner. Norad vil bistå med innhenting av bistandsstatistikk, samt innhenting og analyse av rapportering fra norske

²⁶ [Ny evaluering av Norges støtte til kvinner, fred og sikkerhet \(norad.no\)](#)

Commented [SM49]: I motsetning fra forrige handlingsplan savner vi et resultatrammeverk her. Vi antar at det skyldes at «Departement som har hovedansvar for ulike innsatser i handlingsplanen skal utarbeide egne dokumenter for oppfølging av handlingsplanen og integrering av kjønnsperspektivet i sitt arbeid knyttet til fred og sikkerhet innen 2023» (mest siste avsnitt). Vi vil oppfordre til at disse blir offentlige og at rapporteringer også blir gjort offentlige. Som vi snakket om i møtet forsto vi det slik at UD vil skrive eksplisitt at årlig sammenfattet rapport blir offentlig. Dette er viktig for at det sivile samfunn skal kunne følge iverksettingen av planen, og resultatene av denne.

Commented [SM50]: It should be possible to hold the signatory ministries accountable for the implementation of their obligations if the ministries do not write a dedicated implementation plan, then their obligations and reporting on them must be accessible or communicated in some channel(s).

Commented [SM51]: Når departementene utarbeider egne dokumenter, vi setter pris på at dere UD har vært i dialog med sivile samfunnet om den nye handlingsplanen. Vi etterspør hvilke prosessere UD ser for seg som kan gi oss muligheten til å gi innspill til de enkelte departementenes egne dokumenter. For oss i IKFF gjelder dette særlig til AID og menneskerettighetsforkjempere, hvor vi i fjor hadde samarbeid med andre menneskerettighetsorganisasjoner for å sikre afghanske kvinner som var evakuert til Norge, mulighetene for å kunne fortsatte sitt arbeid i Norge. Dette handlet bl.a. om viktigheten av å bli bosatt i eller nært større byer og organisasjoner hvor man kunne samarbeide med også norske menneskerettighetsorganisasjoner.

sivilsamfunnsorganisasjoner. Handlingsplanens gjennomføring skal videre følges opp gjennom årlige møter med involverte departementer, sivilsamfunn og relevante forskningsmiljøer.

Listen nedenfor indikerer hvilke(t) departement(er) som har hovedansvar for gjennomføringen av de ulike punktene i handlingsplanen. I tillegg vil andre departementer, underliggende etater, sivilsamfunn og forskningsmiljøer kunne bidra til gjennomføring og utvikling av innsatsområdene underveis i handlingsplanperioden.

Integrere kvinner, fred og sikkerhetsagendaen og kjønnsperspektivet i all norsk innsats for fred og sikkerhet og relevante politiske planverk.	UD, FD, JD
Øke erfaringsutveksling og kompetansebygging med andre land i ulike stadier av utvikling og gjennomføring av nasjonale handlingsplaner for å styrke gjensidig læring.	UD, FD, JD
Være en pådriver for utvikling, integrering og gjennomføring av kvinner, fred og sikkerhetsagendaen internasjonalt.	UD, FD, JD, KUD
Støtte tiltak som kan bidra til å styrke kvinners deltakelse og innflytelse innenfor alle områder som omtales i handlingsplanen.	
Bidra til å sikre inkluderende prosesser og arbeide systematisk for at flere kvinner deltar i fredsforhandlinger og arbeid med de-eskalering, våpenstillstand og våpenhvileavtaler, både på grasrotnivå og i formelle prosesser, samt støtte organisasjoner som fremmer kvinners perspektiver.	UD
Bidra til at det i gjennomføringen av fredsavtaler legges til rette for at kvinner deltar og at kvinners rettigheter, behov og prioriteringer ivaretas.	UD
Ha kapasitet til å strategisk fremme kjønnsperspektivet i forhandlinger og fredsprosesser, være brobygger mellom sivilt samfunn og forhandlingsparter, samt systematisk bidra til å sikre inkluderende strukturer for gjennomføringen av fredsavtaler.	UD
Etterstrebe kjønnsbalanse i egne delegasjoner til fredsforhandlinger og internasjonale møter der freds- og sikkerhetsarbeid diskuteres, samt bidra til å fremme relevante norske og internasjonale kandidater til relevante roller i FN og andre internasjonale fora for fred og sikkerhet.	UD, FD, JD
Norge skal bidra til beskyttelse av kvinnelige fredsbyggere og menneskerettighetsforsvarere som deltar eller har deltatt i fredsprosesser og fredsarbeid hvor Norge er engasjert.	UD, FD, JD, KUD, AID
Sikre at norsk [militært og sivil/uniformert] personell har god kunnskap om kvinner, fred og sikkerhet, inkludert forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt, og seksuell utnyttelse, overgrep og trakassering.	UD, FD, JD
Integrere kjønnsperspektivet i planlegging, gjennomføring, og evaluering av utdanning, trening, øvelser, operasjoner og oppdrag nasjonalt og internasjonalt.	FD, JD
Bidra til utvikling av det internasjonale rammeverket for kvinner, fred og sikkerhet i multilaterale fora, og til gjennomføring av FN og NATOs politikk og operasjonsføringer for kvinner, fred og sikkerhet.	UD, FD, JD
Bidra til internasjonal kompetanseheving og kapasitetsbygging om kvinner, fred og sikkerhet innenfor sikkerhetssektoren.	FD, JD
Sikre høyere kvinneandel i militære stillinger og i politiets lederstillinger, samt bidra til at flere kvinner rekrutteres til ledende militære og sivile stillinger nasjonalt og internasjonalt innenfor sikkerhetssektoren.	FD, JD

Styrke gjennomføringen av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet nasjonalt og integrere kjønnsperspektivet i utarbeidelsen av nasjonale og lokale krise- og beredskapsplanverk.	FD, JD
Styrke forskning og kunnskap om hvordan krig, konflikt og alvorlige kriser kan ramme ulike grupper av kvinner og menn ulikt også i Norge, og hvordan beredskap og respons kan bli mer kjønns sensitiv.	FD, JD
Integrere tiltak knyttet til identifisering, forebygging og håndtering av seksualisert vold i konflikt i operasjonsplanlegging nasjonalt og internasjonalt.	FD, JD
Sikre gode retningslinjer og systemer for å forebygge, varsle og håndtere seksuell utnyttelse og overgrep i sikkerhetssektoren.	FD, JD
Ha nulltoleranse for seksuell utnyttelse og overgrep i sikkerhetssektoren i tråd med nasjonale og internasjonale retningslinjer og lovverk.	FD, JD
Fremme kunnskap om seksualisert vold i konflikt gjennom multilaterale fora og arbeide for internasjonal bekjempelse og straffeforfølgelse for bruk av seksualisert vold i konflikt.	UD, FD, JD
Inkludere kvinner og integrere et kjønnsperspektiv i nasjonal innsats for forebygging og bekjempelse av voldelig ekstremisme.	UD, JD
Fremme integrering av kjønnsperspektivet i kontraterrorinnsatsen og i forebygging av voldelig ekstremisme internasjonalt.	UD, JD
Bygge kunnskap om sammenhengen mellom hhv. kvinner, fred og sikkerhet og klima, fred og sikkerhet, samt arbeide for at kjønnsperspektivet blir en integrert del av beslutningsgrunnlaget der det er relevant.	UD, KLD
Aktivt dele kunnskap om sammenhengen mellom klima, konflikt og likestilling, og skape mulighetsrom for å integrere disse hensynene i fredsbygging og fredsbevaring, i nasjonale og internasjonale fora.	UD, KLD
Arbeide for at kvinner, fred og sikkerhet og klima, fred og sikkerhet sees i sammenheng og ivaretas som to sammenkoblede tverrgående hensyn i Norges multilaterale og internasjonale samarbeid for konfliktforebygging og fred og forsoning, inkludert det forebyggende arbeidet mot voldelig ekstremisme, og beskyttelse av sivile, herunder bekjempelse av seksuell og kjønnsbasert vold.	UD, KLD
Arbeide for å øke kvinner og jenters deltakelse og direkte innflytelse i nasjonale og internasjonale beslutningsprosesser på klima og miljø, og være bevisst kvinners særlige erfaringer og perspektiver på forvaltning av knappe ressurser i arbeidet for overgang til sirkulærøkonomi.	KLD, UD
Støtte opp under FNs innsats innen klima, fred og sikkerhet internasjonalt, regionalt og på landnivå, og jobbe for integrering av kjønnsperspektiv og kvinners fulle, likestilte og meningsfulle deltakelse i dette arbeidet.	UD, KLD
Opprettholde innsatsen for etterlevelse av folkeretten, herunder internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene, og bidra til ansvarliggjøring av parter i konflikt.	UD, JD
Fremme kvinners deltakelse i planlegging og gjennomføring av den humanitære innsatsen, og bidra til å sikre at kvinners stemmer blir hørt.	UD
Videreføre innsatsen for å forebygge og bekjempe seksualisert og kjønnsbasert vold, både i væpnet konflikt og ved humanitære kriser i fredstid. Innsatsen skal imøtekomme behovene og prioriteringene til overlevende i sitt fulle mangfold.	UD, FD, JD
Videreføre arbeidet med å sikre at kjønnsperspektivet integreres i arbeidet med våpenkontroll og humanitær nedrustning, inkludert gjennom oppfølging av den politiske erklæringen om eksplosive våpen i tett befolkede områder (EWIPA).	UD

Integrere en kjønns sensitiv tilnærming i alle stadier av asylprosesser og integrere kjønnspektivet i utforming av tiltak.	JD, AID, KUD
Sikre at relevant personell har god kompetanse om kjønnspektivet i spørsmål relatert til beskyttelse og asyl.	JD, AID, KUD
Sikre at kvinnelige menneskerettighetsforvarere i konflikt- og postkonfliktsituasjoner har tilgang til beskyttelsesmekanismer gjennom FN og sivilt samfunn.	UD
Legge til rette for at kvinnelige menneskerettighetsforvarere fra områder som er berørt av konflikt som får beskyttelse i Norge, skal kunne fortsette sitt engasjementet.	UD, JD, AID, KUD
Fremme kvinnelige menneskerettighetsforvareres deltakelse i multilaterale fora og internasjonale møter om fred og sikkerhet, og arbeide for at retningslinjer for beskyttelse av deltakelse og forebygging av represalier styrkes.	UD, KUD

Følgende forkortelser for de relevante departementene per 2023 er brukt i listen overfor:

UD – Utenriksdepartementet

FD – Forsvarsdepartementet

JD – Justis- og beredskapsdepartementet

KUD – Kultur- og likestillingsdepartementet

AID – Arbeids- og inkluderingsdepartementet

KLD – Klima- og miljødepartementet